

JAK SE ČTE, PÍŠE A POČÍTÁ BEZ ZRAKU

Datum konání: 27. září 2019

Místo konání: Arna Nováka 1, učebna D51

Název přednášky: Dějiny hmatového písemnictví a Brailleovo písmo v digitální praxi

Přednášející: PhDr. Petr Peňáz, Ing. Svatoslav Ondra

Počet účastníků: 14

Zpracovali: Filip Kubeček, Sára Sedláčková

Cyklus odborných přednášek podzimního semestru 2019 zahájili PhDr. Petr Peňáz a Ing. Svatoslav Ondra ze Střediska pro pomoc studentům se specifickými nároky Teiresiás. To bylo zřízeno Masarykovou univerzitou v roce 2000 a jeho úkolem je zajišťovat, aby studijní obory akreditované na univerzitě byly v největší možné míře přístupné také studentům nevidomým a slabozrakým, neslyšícím a nedoslýchavým, s pohybovým handicapem, případně jinak postiženým.

PhDr. Petr Peňáz od roku 1990 působil na Masarykově univerzitě, kde se věnoval bohemistice, klasické filologii, obecné a historické jazykovědě a teorii komunikace. Od roku 1997 se soustředil na otázky specifických lidských nároků. Vybuřoval a řídí středisko Teiresiás.

Ing. Svatoslav Ondra je vedoucím Oddělení speciální informatiky ve středisku Teiresiás.

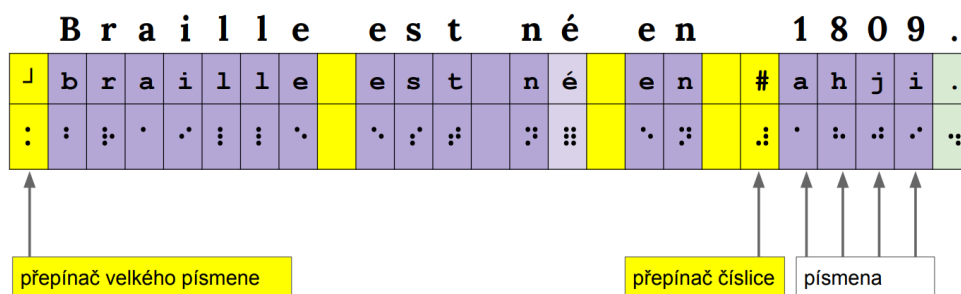
Ing. Svatoslav Ondra, PhDr. Petr Peňáz

Přednášku uvedl dr. Peňáz, který se v její první části věnoval stručnému historickému

přehledu vývoje myšlenky vzdělávání nevidomých, jehož důležitým milníkem bylo založení Královského institutu pro nevidomé v Paříži roku 1786. Následně okomentoval statistické údaje, z nichž vyplynulo, že slepotou trpí asi čtvrtina jednoho procenta obyvatel České republiky, přičemž pouze v pár desítkách případů jde o absolutní slepotu. Mnohem častější jsou různá stadia poruchy zraku.

V další části byla představena typologie a vývoj hmatových písem. Seznámili jsme se s některými autory a podobami jak písem liniových, pro hmat méně výrazných, tak bodových, která jsou již hmatově čitelnější. Některá písma napodobují grafémy latinky, jiná používají specifické kódy. Ty jsou sice nesrozumitelné většinové populaci, pro nevidomé jsou však přístupnější. Mezi nimi konečně vyniklo současně nejužívanější písmo, které navrhl Louise Braille (výslovnost ['luži'braj], gen. sg. ['lujze'braje]) v roce 1824. Inspiroval se kódem pro četbu armádních pokynů bez použití světla, jehož autorem byl kapitán francouzské armády Charles Barbier. Základem Brailleova upraveného kódu je šestibodová podoba každého znaku, aby jej bylo možné číst bez nutnosti posunu prstu. Písmo se prosadilo až v průběhu druhé poloviny 19. století.

Dr. Peňáz se dále podrobněji zaměřil na samotnou strukturu Brailleova písma a mimo jiné

vysvětlil, jak kód pracuje se symboly a čísly nebo jak je adaptován do jiných jazyků se zřetelem k vývoji a specifičností české verze. Ukázal, jak zápis v bodovém písmě vypadá, a zmínil i zásadní omezení oproti vizuální sazbě, s nimiž se kód musí vypořádat: jelikož neexistuje globální pohled na text, i složitější zápisy musí být podány lineárně (například matematické příklady se zlomky), a navíc je k dispozici pouze omezená znaková sada, pročež musí být k dispozici transkripční pravidla, jež kodifikují přepínače pro odbornou symboliku.

Následovalo seznámení s formami zápisu Braillova písma. Kromě klasické metody psaní pomocí tabulky a bodátka, kterou jsme měli možnost si sami vyzkoušet, existují mechanické psací stroje (nejproslulejší z nich Pichtův) a v poslední době pochopitelně digitální sazba, s níž nás podrobněji obeznámil Ing. Ondra. V ní se používá osmibodová podoba znaku, která má poslední řádku vyčleněnou pro přepínače. Text v Braillově písmě je možné jednoduše připravit díky specializovaným editorům. Pracuje se například s BUF (Braille Universal Format), což je nástroj, který lze používat v MS Word a pomocí nějž lze text do Brailleova písma převést, vysázet jej v něm i vytisknout. Ing. Ondra demonstroval práci s tímto nástrojem při přepisu školské učebnice. Představil nám i digitální hmatový zobrazovač, který lze připojit k počítači a slouží pro flexibilnější čtení kódu i zápis textu.

V průběhu přednášky jsme si mohli prohlédnout zmiňované přístroje, publikace psané Brailleovým písmem, rozsáhlé standardy pro sazbu odborných textů nebo třeba materiály pro přijímací zkoušku na univerzitu.

Po skončení výkladu následovala diskuse na podněty posluchačů, v níž mimo jiné dr. Peňáz srovnával zkušenosti s prací s nevidomými a neslyšícími studenty.

Přednáška byla podána velmi poutavou formou a obsahovala bohaté množství informací,

nad nimiž se člověk bez hendikepu běžně nepozastaví. O existenci některých příkoří ani netušíme, např. nutnost inverzního vyřazení kódu při psaní bodátkem. Zvláště si ceníme komplexnosti celého výkladu a praktických ukázek. Jsme přesvědčeni, že minimálně základní povědomí o možnostech nevidomých při četbě a psaní by měl mít pro dobré pochopení obtížnosti podmínek každý člověk.

